

@Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permiseunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

@The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 876 din 24 decembrie 2008
Emitent CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

HOTĂRÂREA
din 24 aprilie 2008
în cauza Visan împotriva României

(Cererea nr. 15.741/03)

În cauza Visan împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), statuând în cadrul unei camere formate din: Josep Casadevall, președinte, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Egbert Myjer, Ineta Ziemele, Luis López Guerra, Ann Power, judecători, și Santiago Quesada, grefier de secție,

după ce a deliberat în camera de consiliu la data de 27 martie 2008,

pronunță următoarea hotărâre, adoptată la această dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 15.741/03) îndreptată împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, doamna Constanta Visan (*reclamanta*), a sesizat Curtea la data de 8 aprilie 2003 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamanta a fost reprezentată de domnul M.L. Draghici, fiul său. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de agentul său, domnul R.-H. Radu, de la Ministerul Afacerilor Externe.

3. La data de 18 mai 2005, Curtea a decis să comunice Guvernului cererea referitoare la pretinsa lipsă de acces la o instanță. Invocând prevederile art. 29 § 3 din Convenție, ea a decis să analizeze în același timp admisibilitatea și temeinicia cauzei.

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

4. Reclamanta s-a născut în anul 1949 și locuiește în București.

A. Procesul penal împotriva reclamantei

5. Prin Decizia definitivă din data de 28 iunie 1993 Tribunalul București a condamnat-o pe reclamantă la pedeapsa de 6 ani închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de delapidare, admitând totodată și acțiunea civilă formulată în cauză. Instanța nu a analizat aplicabilitatea în cauză a dispozițiilor Decretului nr. 11/1988 privind amnistierea unor infracțiuni și reducerea unor pedepse.

6. La data de 5 august 1993 reclamanta a fost arestată în vederea executării pedepsei, fiind liberată la data de 22 iulie 1994.

7. Prin Decizia definitivă din data de 3 octombrie 1995 Curtea Supremă de Justiție, în urma recursului în anulare formulat de procurorul general, a casat Decizia definitivă din data 28 iunie 1993 și a dispus încetarea procesului penal declanșat împotriva reclamantei, cu motivarea că infracțiunile comise făcuseră obiectul unei amnistii. Curtea Supremă de Justiție a menținut celelalte dispoziții ale hotărârii Tribunalului București

B. Acțiunea introdusă pentru repararea pagubelor produse prin privarea de libertate în mod nelegal

8. La data de 6 martie 1998, reclamanta a sesizat Tribunalul București cu o cerere întemeiată pe dispozițiile art. 998 și 999 din Codul civil, solicitând despăgubiri din partea statului pentru daunele produse prin „eroarea judiciară severă ce determinase detenția sa ilegală timp de aproape un an“. Reclamanta a solicitat cu titlu de daune suma de 200.000.000 lei (ROL).

9. Cauza a fost judecată de 10 instanțe, de 3 grade diferite de jurisdicție. Instanțele au analizat cauza fie din perspectiva art. 504 din Codul de procedură penală (CPP), fie din perspectiva Codului civil. În cererile sale, reclamanta a invocat Codul civil completat cu prevederile CPP mai sus menționate.

10. Prin Decizia definitivă din 28 ianuarie 2003 Curtea Supremă de Justiție a respins acțiunea reclamantei. Aceasta a considerat că situația de fapt din cauză permitea aplicarea art. 504 din CPP, astfel cum acesta a fost interpretat prin Decizia nr. 45 din 10 martie 1998 a Curții Constituționale (vezi paragraful 18 de mai jos). Totuși, instanța a considerat, pentru prima dată, că reclamanta ar fi trebuit să introducă cererea în termen de un an de la data casării hotărârii prin care s-a dispus condamnarea sa (art. 505 din CPP). Deoarece reclamanta nu a respectat acest termen, acțiunea a fost considerată prescrisă.

11. La data de 17 februarie 2003, Curtea Supremă de Justiție a eliberat o adeverință, informând-o pe reclamantă că acțiunea sa fusese respinsă ca prescrisă.

12. La data de 7 noiembrie 2003, reclamanta a obținut o copie a Deciziei definitive din data de 28 ianuarie 2003, după multe încercări fără succes și plângeri adresate Ministerului Justiției și Curții Supreme de Justiție referitoare la termenul nerezonabil de redactare a deciziei instanței.

II. Dreptul intern pertinent

A. Prevederi privind amnistia

13. Decretul nr. 11/1988 privind amnistierea unor infracțiuni și reducerea unor pedepse, în partea sa relevantă, prevede următoarele:

ARTICOLUL 1

„Se amnistiază toate infracțiunile pentru care s-a aplicat pedeapsa cu închisoare până la 10 ani inclusiv”

14. Dispozițiile referitoare la amnistie din Codul penal sunt următoarele:

ARTICOLUL 119

„(1) Amnistia înlătură răspunderea penală pentru fapta săvârșită (...).

(2) Amnistia nu are efecte (...) asupra drepturilor persoanei vătămate.”

B. Prevederi referitoare la acțiunea în răspundere civilă delictuală

15. Articolele relevante din Codul civil prevăd următoarele:

ARTICOLUL 998

„Orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara.”

ARTICOLUL 999

„Omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau prin imprudența sa.”

16. Conform prevederilor art. 3 din Decretul nr. 167/1958, termenul de prescripție în cazul acțiunilor în despăgubiri este de 3 ani de la data producerii prejudiciului.

17. Articolele relevante din CCP prevedeau următoarele:

ARTICOLUL 504

„Orice persoană care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există.

Are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată.”

ARTICOLUL 505

„(...) Acțiunea [pentru repararea pagubei] poate fi pornită în termen de un an de la rămânerea definitivă a hotărârii de achitare sau de la data ordonanței de scoatere de sub urmărire. ”

18. Prin Decizia nr. 45 din data de 10 martie 1998, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 182 din 18 mai 1998, Curtea Constituțională, sesizată cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor primului alineat al art. 504 din CPP, statua după cum urmează:

„Conform dispozițiilor art. 48 alin. (3) din Constituție, «statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale». Rezultă din acest text că principiul responsabilității statului față de persoanele care au suferit din cauza unei erori judiciare săvârșite în procesele penale trebuie aplicat tuturor victimelor unor asemenea erori (...) Prin urmare, se constată că organul legislativ nu a pus de acord prevederile art. 504 din Codul de procedură penală cu cele ale art. 48 alin. (3) din Constituție (...) În consecință, ținând seama că art. 504 din Codul de procedură penală instituie numai două cazuri posibile de angajare a răspunderii statului pentru erorile judiciare săvârșite în procesele penale, rezultă că această limitare este neconstituțională față de prevederile art. 48 alin. (3) din Constituție, care nu permit o asemenea restrângere.”

ÎN DREPT

I. Asupra pretensei încălcări a art. 6 § 1 din Convenție

19. Reclamanta s-a plâns în temeiul art. 6 § 1 din Convenție de lipsa de acces la o instanță în măsura în care cererea sa privind acordarea de despăgubiri a fost respinsă ca prescrisă în temeiul unei legi ce nu era în vigoare la data la care ea și-a formulat acțiunea.

Art. 6 § 1 prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...) a cauzei sale, de către o instanță (...) care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...).”

A. Asupra admisibilității

20. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este vădit neîntemeiat în sensul art. 35 § 3 din Convenție. Mai mult, ea constată că acesta nu este lovit de niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie declarat admisibil.

B. Asupra temeiniciei

1. Argumentele părților

21. Guvernul afirmă că stabilirea bazei legale a unei acțiuni de către instanță și termenele-limită pentru introducerea unei acțiuni se numără printre limitările permise ale dreptului de acces la o instanță (a se vedea *Pérez de Rada Cavanilles împotriva Spaniei*, Hotărârea din 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VIII, p. 3255, §§ 43-45).

22. De asemenea, Guvernul afirmă că, datorită rolului activ al judecătorilor naționali și a marjei de apreciere a statului în materie, instanțele interne aveau puterea de a determina legea aplicabilă pe baza faptelor cauzei și indiferent de temeiurile de drept indicate de către reclamantă. S-a arătat și că reclamanta însăși făcuse referire atât la articole din Codul civil, cât și la articole din CPP în cererile sale adresate instanțelor.

23. Mai mult, Guvernul consideră că termenul-limită impus de art. 504 nu a fost prea scurt (a se vedea, *a contrario*, *Pérez de Rada Cavanilles*, citată anterior, § 47) și că acest termen se împlinise deja în momentul când reclamanta a introdus acțiunea, aplicarea sa nefiind astfel imputabilă duratei proceselor în sine (a se vedea, *a contrario*, *Yagtzilar și alții împotriva Greciei*, nr. 41727/98, § 27, CEDO 2001-XII).

24. În sfârșit, Guvernul afirmă că procedura instituită de art. 504 și 505 din CPP reprezenta un remediu efectiv pentru plângerile reclamantei.

25. Reclamanta a contestat argumentele prezentate de Guvern și a reiterat faptul că art. 504 nu era aplicabil în momentul în care a sesizat instanțele de judecată.

2. Aprecierea Curții

26. Curtea face trimitere la principiile stabilite de jurisprudența sa referitoare la „dreptul la o instanță”, dreptul de acces fiind un aspect al acestuia, arătând în special că acest drept este supus unor limitări ce nu ar trebui să restricționeze sau să reducă accesul unei persoane în așa fel sau într-o așa măsură încât esența însăși a dreptului să fie atinsă (a se vedea, de exemplu, *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein împotriva Germaniei* [MC], nr. 42527/98, §§ 43-50, CEDO 2001-VIII; *Yagtzilar*, citată anterior, § 22; *Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei*, Hotărârea din 19 decembrie 1997, *Culegere* 1997-VIII, p. 2955, § 31-33; *Edificaciones martie Gallego S.A. împotriva Spaniei*, Hotărârea din 19 februarie 1998, *Culegere* 1998-I, p. 290, § 33-34; *Pérez de Rada Cavanilles*, citată anterior, §§ 43-45; și *Lungoci împotriva României*, nr. 62.710/00, §§ 34-36, 26 ianuarie 2006).

27. Curtea observă că reclamanta a formulat acțiunea în despăgubiri la data de 6 martie 1998. La data respectivă, art. 504 din CPP, *lex specialis* în materie de despăgubiri pentru o condamnare eronată, nu acoperea situația reclamantei. Rezultă că la data respectivă Codul civil era singurul remediu efectiv aflat la dispoziția reclamantei. Abia la data de 18 mai 1998 decizia Curții Constituționale prin care se extindea sfera de aplicabilitate a art. 504 a devenit publică.

28. Este adevărat că reclamanta ar fi putut să conteste ea însăși constituționalitatea prevederilor CPP. Astfel, ea ar fi putut să formuleze acțiunea în despăgubiri în temeiul art. 504, în termen de un an de la data deciziei definitive pronunțate în cauza sa, adică înainte de

luna octombrie 1996, și să invoce o excepție de neconstituționalitate a acelor prevederi în fața instanțelor. Totuși, Curtea consideră că atât timp cât reclamanta avea la dispoziție o cale de atac cu mai multe șanse de succes, și anume acțiunea întemeiată pe dispozițiile referitoare la răspunderea civilă delictuală, ar fi excesiv să se aștepte de la aceasta ca ea să utilizeze o cale de atac cu o finalitate mai puțin previzibilă.

29. Curtea, ca și Guvernul, nu neagă competența instanțelor interne de a determina temeiul legal al unei acțiuni. Totuși, ea observă că, făcând acest lucru în cauza de față, instanțele au analizat acțiunea conform unor prevederi ce nu erau în vigoare la data formulării acesteia și care au urmat reguli procedurale diferite de cele aplicabile în materie de răspundere civilă delictuală, în special termene-limită diferite pentru introducerea acțiunii. Așadar, reclamanta ar fi trebuit să prevadă eventuala schimbare în legislație și să se conformeze acesteia înainte ca respectiva schimbare să aibă loc efectiv.

30. Din acest motiv, Curtea consideră că gradul de acces acordat de legislația națională nu era suficient pentru a garanta dreptul reclamantei la o instanță (a se vedea *Yagtzilar*, citată anterior, § 26).

31. Mai mult, Curtea nu poate să nu observe faptul că niciuna dintre instanțele care au soluționat cauza reclamantei în temeiul art. 504, cu excepția Curții Supreme de Justiție în ultimă instanță, nu a considerat acțiunea ca fiind prescrisă. Faptul că reclamantei i s-a adus la cunoștință intervenția prescripției doar în această etapă târzie a procesului a lipsit-o, odată pentru totdeauna, de orice posibilitate de a-și apăra dreptul la despăgubiri (a se vedea *Yagtzilar*, citată anterior, § 27).

32. Față de cele arătate, Curtea apreciază că nu se impune să mai analizeze afirmațiile Guvernului privind calitatea noii căi de atac (a se vedea paragraful 24 de mai sus).

33. Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru a îi permite Curții să constate că, în analiza acțiunii reclamantei în temeiul unei prevederi legale care nu era în vigoare la data introducerii acesteia, instanțele interne au încălcat dreptul reclamantei la o instanță.

Prin urmare, a avut loc o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție.

II. Asupra altor pretinse încălcări ale Convenției

34. Reclamanta s-a plâns în temeiul art. 6 § 1 din Convenție de faptul că instanțele care i-au soluționat cauza nu au fost imparțiale și de faptul că nu a avut parte de un proces echitabil. De asemenea, ea a considerat că cererea sa vizând acordarea de despăgubiri nu a fost soluționată de instanțe într-un termen rezonabil și că decizia definitivă nu a fost pronunțată în mod public, având în vedere că i-au fost necesare mai mult de 8 luni pentru a obține o copie a deciziei respective.

35. În temeiul art. 34, reclamanta s-a plâns de faptul că refuzul autorităților de a-i elibera o copie a Deciziei definitive din data de 28 ianuarie 2003 a împiedicat-o timp de câteva luni să își finalizeze cererea adresată Curții.

36. În sfârșit, reclamanta a considerat că instanțele i-au încălcat dreptul de a primi despăgubiri pentru o eroare judiciară, garantat de art. 3 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

37. Cu toate acestea, ținând cont de toate elementele aflate în posesia sa și în măsura în care este competentă să analizeze aspectele invocate, Curtea constată că acestea nu prezintă nicio aparență de încălcare a drepturilor și a libertăților prevăzute de Convenție sau de protocoalele sale.

Rezultă că această parte a cererii este vădit neîntemeiată și trebuie respinsă în conformitate cu art. 35 §§ 3 și 4 din Convenție.

III. Asupra aplicării articolului 41 din Convenție

38. Conform art. 41 din Convenție:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

39. Reclamanta a solicitat acordarea sumei de 1.000.000 euro (EUR) cu titlu de daune morale cauzate de pretinsa încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 7 și a sumei de 1.050.000 EUR cu titlu de daune morale cauzate de pretinsele încălcări ale art. 6.

40. Guvernul consideră că nu există nicio legătură de cauzalitate între daunele pretinse și presupusele încălcări ale Convenției și că pretențiile reclamantei sunt excesive. În opinia sa, o constatare a încălcării Convenției ar putea constitui, în sine, o reparație suficientă a pretinsului prejudiciu moral suferit de reclamantă.

41. Curtea reiterează faptul că a constatat existența unei încălcări a dreptului reclamantei de acces la o instanță din cauza aplicării termenelor-limită, astfel încât doar acest aspect poate constitui baza acordării unor despăgubiri. Așadar, Curtea îi acordă reclamantei suma de 5.000 EUR cu titlu de daune morale.

42. De asemenea, Curtea reiterează faptul că, în urma constatării unei încălcări a art. 6 § 1 din Convenție, reclamantul ar trebui să fie repus, pe cât posibil, în situația în care s-ar fi aflat dacă cerințele art. 6 nu ar fi fost încălcate; în mod special, ar trebuie să se asigure posibilitatea de a obține redeschiderea procesului (a se vedea, *Piersack împotriva Belgiei* (art. 50), Hotărârea din 26 octombrie 1984, seria A nr. 85, p. 16, § 12; *Gençel împotriva Turciei*, nr. 53.431/99, § 27, 23 octombrie 2003; *Tahir Duran împotriva Turciei*, nr. 40.997/98, § 23, 29 ianuarie 2004; *Somogy împotriva Italiei*, nr. 67.972/01, § 86, 18 mai 2004; *Metaxas împotriva Greciei*, nr. 8.415/02, § 35, 27 mai 2004; *Caloglu împotriva Turciei*, nr. 55.812/00, § 30, 29 iulie 2004; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* [MC], nr. 48.787/99, § 487, CEDO 2004-VII; și *Lungoci*, citată anterior, §§ 55-56).

B. Cheltuieli de judecată

43. Reclamanta nu a cerut restituirea cheltuielilor de judecată. Prin urmare, nu i se acordă nicio sumă cu acest titlu.

C. Dobânzi moratorii

44. Curtea consideră potrivit ca rata dobânzii moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA

1. declară admisibilă cererea în ceea ce capătul de cerere privind dreptul de acces la o instanță conform art. 6 § 1 din Convenție și inadmisibilă în rest;

2. hotărăște că a avut loc o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție;

3. hotărăște:

a) ca statul pârât să îi plătească reclamantei, în cel mult 3 luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, conform art. 44 § 2 din Convenție, suma de 5.000 EUR (cinci mii euro), plus orice sumă ce ar putea fi datorată cu titlu de impozit, cu titlu de daune morale, sumă ce urmează să fie convertită în moneda statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății;

b) ca, începând de la expirarea termenului menționat mai sus și până la efectuarea plății, această sumă să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă, majorată cu 3 puncte procentuale;

4. respinge cererea de reparație echitabilă în rest.

Întocmită în limba engleză, apoi comunicată în scris la data de 24 aprilie 2008, pentru aplicarea art. 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Josep Casadevall, Santiago Quesada,

președinte grefier